

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №167
«Каштан» Запорізької міської ради Запорізької області

**АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ
ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ**

Методичні рекомендації для педагогів, вихователів, логопедів,
психологів, які працюють з дітьми з особливими освітніми
потребами в умовах закладу дошкільної освіти

Запоріжжя
2021

УДК 373.2:316.61-056.26(072)

ББК 74.100:74.3

А 58

Укладачі:

Гребенюк О.О., педагог закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №167 «Каштан» Запорізької міської ради Запорізької області

Турубарова А.В., завідувач кафедри спеціальної освіти та психології комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, кандидат психологічних наук, доцент

*Затверджено та рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Хортицької національної академії
Протокол № 4 від 17.12.2021*

Рецензент:

Залановська Л.І., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти Національного університету «Запорізька політехніка».

А 58 **Альтернативна та додаткова комунікація як засіб спілкування з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами:** методичні рекомендації для педагогів, вихователів, логопедів, психологів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти / Укл. : О. О. Гребенюк, А. В. Турубарова. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. 24 с.

У методичних рекомендаціях подана загальна характеристика мовленнєвої комунікації дошкільників, які мають затримку психічного розвитку та мовленнєві порушення, а також поради щодо застосування засобів альтернативної та додаткової комунікації в роботі з дітьми зазначених категорій.

Призначено для фахівців закладів дошкільної освіти (педагоги, вихователі, логопеди, психологи), які працюють з дітьми з порушенням мовлення та затримкою психічного розвитку, та всіх, хто цікавиться зазначеною проблемою.

УДК 373.2:316.61-056.26(072)

ББК 74.100:74.3

© КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. Загальна характеристика мовленнєво-комунікативної сфери дошкільників із порушенням мовлення та рекомендації фахівцям щодо її розвитку.....	6
2. Загальна характеристика мовленнєво-комунікативної сфери дошкільників із затримкою психічного розвитку та рекомендації фахівцям щодо її розвитку.....	8
3. Альтернативна та додаткова комунікація: види та призначення.....	10
4. Поради фахівцям щодо використання альтернативної та додаткової комунікації.....	15
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	20
ДОДАТОК.....	21

ПЕРЕДМОВА

Інтенсивний розвиток сучасного суспільства висуває більш високі вимоги до мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку із особливими освітніми потребами. Несформованість мовленнєво-мисленнєвої діяльності, знижені пізнавальні можливості та комунікативні потреби дітей, недостатній запас знань і невміння використовувати наявні мовні засоби значно ускладнюють процес спілкування та формування комунікативної компетентності зазначеної категорії дітей. У зв'язку з цим питання застосування альтернативної та додаткової комунікації як засобу спілкування з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами становить значний науковий інтерес і є досить актуальним.

Альтернативна та додаткова комунікація (АДК) є особливо значущою для дітей з мовленнєвими порушеннями при таких особливостях психофізичного розвитку, як: порушення розвитку мовлення (первинного характеру), розлади аутистичного спектра, інтелектуальна недостатність, затримка психічного розвитку та ін. Необхідно зазначити, що останнім часом спостерігається значне збільшення кількості дошкільників із порушеннями як загального психофізичного, так і мовленнєвого розвитку. Статистика свідчить, що в Україні у кожної третьої дитини наявні порушення мовлення. Серед порушень психофізичного розвитку затримка психічного розвитку – одна з найбільш поширених форм психічної патології дитячого віку. Фахівці вважають, що частіше вона виявляється з початком навчання дитини в підготовчій групі дошкільного закладу або в школі, особливо у віці 7-10 років. Правильне використання АДК в освітньому процесі допоможе підвищити мотивацію до спілкування, налагодити комунікацію, покращити процес соціальної інтеграції дітей зазначених категорій.

Відповідно до Держаного стандарту дошкільної освіти в Україні, затвердженого КМУ 12 січня 2021 року №33, дошкільна освіта є стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Ключові компетентності під час здобуття

дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини [1], до яких належить і мовленнєва. Отже, мовленнєво-комунікативний розвиток дитини є важливою умовою наступності в безперервному навчанні.

Використання засобів АДК в освітньому процесі покращує розуміння навчального матеріалу, пізнавальну активність дитини, практичне застосування вивченого, допомагає сформувати базові мовленнєві та комунікативні навички, підтримати мотивацію до спілкування. АДК також допомагає налагодити взаємини між дітьми та фахівцями освітнього закладу.

Предметом уваги укладачів у методичних рекомендаціях є загальна характеристика мовленнєвої комунікації дошкільників, які мають затримку психічного розвитку та мовленнєві порушення, а також поради щодо застосування засобів альтернативної та додаткової комунікації в роботі з дітьми зазначених категорій. Методичні рекомендації розроблені з метою надання методичної допомоги фахівцям закладів дошкільної освіти (педагоги, вихователі, логопеди, психологи), які працюють з дітьми зазначених категорій.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВЛЕННЄВО-КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ФАХІВЦЯМ ЩОДО ЇЇ РОЗВИТКУ

До категорії порушень мовлення відносять різні складні розлади, при яких у дітей порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що належать до її звукової і смислової сторони, за відсутності порушень слуху та інтелекту.

Особливості мовлення:

- порушено звуковимову;
- порушений фонематичний слух;
- затягнутий період словотворчості;
- рання поява розуміння зверненого мовлення;
- спостерігається перенесення помилок в усному мовленні на письмове;
- позитивна динаміка під час психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять [3, с. 250].

Загальна характеристика мовленнєво-комунікативної сфери

У дітей з тяжкими порушеннями мовлення спостерігаються серйозні труднощі в організації власної мовленнєвої поведінки, що негативно позначаються на їх спілкуванні з оточуючими людьми, а саме:

- бідність та недиференційованість словникового запасу, своєрідність зв'язного висловлювання;
- зниження потреби у спілкуванні, несформованість форм комунікації (діалогічного і монологічного мовлення);
- незацікавленість у контакті, невміння орієнтуватися в ситуації спілкування, негативізм;
- у більшості старших дошкільників переважає ситуативно-ділова форма спілкування;

- ігрові уміння, зазвичай, розвинені слабо, гра має маніпулятивний характер;
- бідність сюжету, процесуальний характер гри, низька мовленнєва активність;
- орієнтування не на власне особисте відношення до партнера по грі, а на вибір і оцінку його педагогом;
- слабка орієнтація на однолітків у процесі спільної діяльності, діти не можуть зайняти себе якою-небудь справою, що свідчить про низький рівень сформованості навичок співпраці [4].

***Рекомендації фахівцям
щодо розвитку мовленнєво-комунікативної сфери
дошкільників***

Наявність у дитини мовленнєвих порушень вимагає обізнаності всіх фахівців, які беруть участь в освітньому процесі, про таку інформацію:

- якими мовленнєвими навичками вже оволоділа дитина у процесі занять з вчителем-логопедом, а що потребує багаторазового повторення, вдосконалення;
 - за яких умов дитина краще здатна впоратися із завданням, які слухові, зорові, рухові опори доречно використати під час виконання певного завдання;
 - у якому стані знаходиться загальна і дрібна моторика пальців рук, зорово-моторна і зорово-просторова координація, чи потребують вдосконалення у разі необхідності;
 - які психологічні бар'єри заважають успішному опануванню мовлення і як їх поступово подолати.
- Зазначений підхід допоможе дитині досягти позитивних результатів навчання завдяки одноманітності вимог, що висувуються до дитини всіма учасниками освітнього процесу [3, с. 177–178].

2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВЛЕННЄВО-КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ФАХІВЦЯМ ЩОДО ЇЇ РОЗВИТКУ

В основі затримки психічного розвитку лежить органічна недостатність центральної нервової системи організму. Діти характеризуються незрілістю складних форм поведінки, цілеспрямованої діяльності і, внаслідок швидкої виснажливості, порушеної працездатності, відносна нестійкість та високі компенсаторні можливості.

Особливості мовлення:

- звуковимова порушена частково або мовлення в нормі;
- мовлення забезпечує комунікативну функцію, регулює поведінку;
- перенесення вироблених мовленнєвих навичок у вільне спілкування;
- пасивний словник переважає над активним;
- більше часу потрібно для розуміння інструкції;
- у вимові наявні негрубі аграматизми;
- період словотворчості затриманий у часі, порушений порядок слів у реченнях;
- у вимові багато слів-паразитів;
- характерні порушення в письмовому мовленні;
- позитивна динаміка під час психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять [3, с. 250];
- імпресивна сторона мовлення характеризується недостатньою диференціацією сприйняття мовленнєвих звуків, відтінків мовлення;
- для експресивної сторони мовлення характерні бідний словниковий запас, порушення звуковимови, недостатня сформованість лексико-граматичної будови мовлення, наявність аграматизмів, дефекту артикуляційного апарату.

Загальна характеристика мовленнєво-комунікативної сфери

Особливості комунікації дітей дошкільного віку із ЗПП виявляються в тому, що вони:

- правильно використовують вказівні жести, а також заперечення, згоди і незнання, рідше і не завжди правильно ними використовуються жести привітання та схвалення;
- для передачі будь-якої інформації використовують свою індивідуальну систему кодування, в якій жести не завжди відповідають загальноприйнятій системі;
- тяжіють до контакту з дітьми більш молодшого віку, які краще їх приймають. У деяких дітей виникає страх перед дитячим колективом, тому вони уникають його;
- не володіють адекватними способами співпраці, у них виявляються несформованими навички кооперації, а це необхідні складові процесу ефективного спілкування [4].

Рекомендації фахівцям щодо розвитку мовленнєво-комунікативної сфери дошкільників

Наявність у дитини затримки психічного розвитку вимагає обізнаності всіх фахівців, які беруть участь в освітньому процесі, щодо стимуляції її пізнавальної активності:

- мовленнєве або невербальне схвалення (усмішка, аплодування, похвала тощо); фізичний контакт (дотик до плеча, потискання руки, обійми тощо); забезпечення доступу до улюблених занять; нагороди тощо;
- мотивація дитини до розповіді про побачене на прогулянці (в парку, на вулиці), що сприятиме розвитку зв'язного мовлення; навчання говорити виразно, дослухатися, як говорять дорослі;
- під час читання оповідання (казки) створення правдивої картини сюжету (хвилювання дівчинки, яка заблукала в лісі, радість зайчика, котрий знайшов свою маму тощо), що

викликати у дитини відповідні почуття й безпосередньо впливати на її мовленнєвий та емоційний розвиток;

– пояснення виконання завдання на схожих зразках з використанням наочного матеріалу; демонстрування зразків дії або відповідей з метою формування навичок відповіді за аналогією; надання вибору дії (відповіді з 2-3 варіантів); виконання завдання разом з дитиною;

– використання коротких, чітких і зрозумілих коментарів стосовно всього, що відбувається з дитиною та навколо неї в момент взаємодії. Мета таких коментарів – покращення орієнтування дитини в навколишньому середовищі, формування зв'язку між об'єктами, діями і їх вербальним позначенням, формування та активація мовленнєвої активності [3, с. 186].

3. АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ: ВИДИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

У дошкільному віці важливо виявити особливості мовленнєвого та комунікативного розвитку дитини та побудувати систему засобів АДК, яка підходитиме якнайкраще. Упродовж кількох років дитина буде накопичувати необхідний словниковий запас для повноцінного спілкування [6, с. 15].

За визначенням Міжнародної асоціації з альтернативної і додаткової комунікації, альтернативна і додаткова комунікація (АДК) – це набір засобів і стратегій, які може використовувати будь-яка особа для вирішення щоденних завдань спілкування. АДК може мати різні форми: мовлення, погляд, текстові повідомлення, жести, вираз обличчя, дотик, жестова мова, піктограми, малюнки, додатки з символами та пристрої для генерації мовлення тощо.

Фахівці зазначають, що альтернативна комунікація заміщує відсутнє або недостатньо розвинуте мовлення, додаткова комунікація доповнює наявне. Науковці визначають основні функції АДК (див. рис. 1) [6, с. 9].

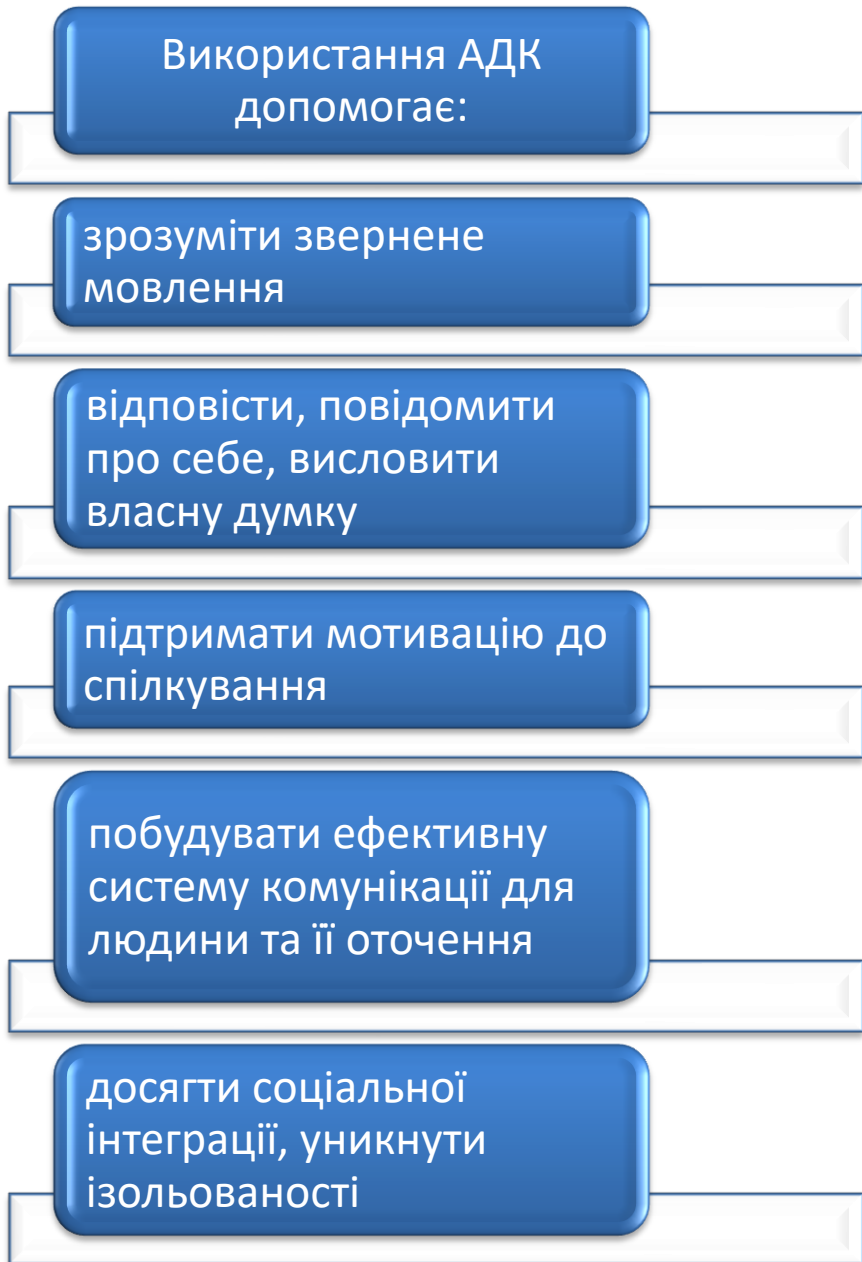

Рис 1. Функції альтернативної та додаткової комунікації

АДК поділяють на дві категорії:

- з використанням додаткового обладнання (від ручки до комп'ютера);
- без використання додаткового обладнання (жести та рухи тіла);

За видом невербальних засобів системи альтернативної комунікації можна класифікувати таким чином:

- з використанням картинок;
- з використанням жестів;
- з використанням символів;
- з використанням піктограм;
- з поєднанням піктограм або картинок з жестами.

Спільною ознакою різних систем альтернативної комунікації є наявність основного (ключового) та додаткового (розширеного) словників, відбір слів до яких здійснено з урахуванням принципу частотності [2, с. 11].

Найбільш поширеними та вживаними системами допоміжної альтернативної комунікації (Alternative Augmentative Communication – AAC) в світі для зазначеної категорії осіб є комунікативна система обміну картками (Picture Exchange Communication System – PECS), комунікативні дошки Makaton (назва жестово-символьної системи комунікації), а також різноманітні комунікативні пристрої з синтезаторами мовлення.

1. Комунікативна система обміну картками (Picture Exchange Communication System – PECS) – форма допоміжної альтернативної комунікації. Використовується як допоміжний засіб для комунікації дітей з аутизмом та іншими порушеннями розвитку. PECS розпочинається з навчання дитини віддавати педагогові (партнерові по комунікації) картку із зображенням бажаного предмета, а, натомість, отримувати сам предмет, який і є винагородою. Після засвоєння кроку спонтанного обміну картки на бажаний предмет PECS навчає розрізняти символи та конструювати прості речення. Пізніше дитина оволодіває

навичками застосовувати PECS для відповідей на запитання та коментарів.

2. Комунікативні дошки – це набори візуальних зображень: фотографій, символів, слів, фраз (або їх поєднання), що організовані за темами. Ці дошки можуть бути різного розміру та формату, з різним лексичним змістом, залежно від виду діяльності й ситуації. Вибір і впорядкування символів на дошці відбувається таким чином, щоб мотивувати дитину до спілкування та сприяти покращенню функціональної комунікації. Діти можуть використовувати комунікативну дошку як статичний дисплей, з якого зручно обирати зображення й конструювати з них повідомлення.

3. Мовленнєва програма Makaton (The Makaton Language Program) – це мовленнєва програма, що використовує жести, символи та мову, розроблена для допомоги у спілкуванні особам із труднощами у навчанні та (або) мовленнєво-комунікативними порушеннями: відставання у розвитку, Даун синдром, аутизм, мовленнєві та полісенсорні порушення. Ця програма використовує структурований багатомодальний (мовлення, жести, символи) підхід до навчання мовленню, а також навичок читання й письма [2, с. 12–14].

4. Предметні символи використовуються для представлення ідеї (наприклад, пластикова чашка для ідеї «пити»). Їх застосовують для того, щоб допомогти пригадати, зрозуміти, допомогти дізнатися про те, що щось скоро станеться (наприклад, подія).

Вони можуть використовуватись у режимі дня дитини, щоб позначити, які види діяльності мають відбутися спочатку, а які потім; ними можна розповісти про себе та свої почуття; з їхньою допомогою дитина може висловити свою думку.

5. Піктограми – це картинки-символи, які допомагають зрозуміти зміст поняття без слів, утримати та запам'ятати інформацію. Наприклад, візуальні розклади, вказівники у громадських місцях (значок «вхід», «вихід»), позначки на ярликах одягу, продуктах харчування тощо.

Неможливість з певних причин сформувати навички усного мовлення дитиною серйозно впливає на комунікативний та інтелектуальний її розвиток, а також особистості загалом. Для дітей з порушенням мовлення та затримкою психічного розвитку піктограми є незамінним помічником у висловленні їх потреб та ініціюванні комунікації.

Піктограми в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами можуть використовуватися по-різному залежно від ситуації:

- для полегшення та стимулювання розвитку спілкування, мовлення та когнітивних функцій дитини;
- для постійного використання як засобу спілкування дитини з органічними ураженнями центрів мовлення;
- для тимчасового використання як засобу спілкування (дитина ще не говорить, але у подальшому може оволодіти вербальним мовленням);
- на етапі підготовки до засвоєння письма і читання у дитини.

На сайті соціального підприємства «Диво Гра» можна зареєструватися та безкоштовно завантажити матеріали з піктограмами [5]. Приклади піктограм подано у додатку.

УВАГА! У кожній з систем допоміжної та альтернативної комунікації є свої слабкі і сильні сторони. Так, впровадження жестової мови майже не потребує виготовлення навчальних матеріалів, але передбачає, що коло спілкування може бути обмежене колом осіб, що також володіють мовою жестів. Система обміну картинками вимагає більших витрат на матеріали, проте її символи легко «читаються» пересічною, але готовою до спілкування людиною, і, окрім того, PECS навчає ініціювати комунікацію [2, с. 16].

Також в освітньому процесі допоміжними засобами для активізації та розвитку мовлення дитини з особливими освітніми потребами є система тренувань на балансувальній дошці Більгоу та пальчиковий театр. Ці засоби набувають особливого значення в психофізичному розвитку дітей з порушенням мовлення та затримкою психічного розвитку.

Система тренувань на дошці Більгоу – це метод мозочкової стимуляції, спрямований на прискорення розвитку мовлення, покращення сприйняття дитиною усного і письмового мовлення, поліпшення концентрації уваги, розвитку пам'яті, нормалізацію поведінки, на вирішення проблем з комунікацією. Пальчиковий театр – засіб активізації мовленнєвої діяльності дитини. Це найбільш простий спосіб розвитку дрібної моторики, що сприяє мовленнєвому розвитку дитини, зняттю стресів і розв'язанню комунікативних проблем шляхом програвання різних ситуацій. Гра є природним засобом самовираження дитини, а використання символічних матеріалів допомагає їй дистанціюватися від проблемних соціальних ситуацій.

Отже, вибір доцільної системи комунікації (або комбінації систем) дозволить фахівцям сформулювати ключові компетенції дитини з особливими освітніми потребами під час здобуття дошкільної освіти, також істотно сприятиме її мовленнєво-комунікативному розвитку

УВАГА! Вибір системи АДК фахівцем залежить від:

по-перше, результатів спостереження та обстеження дитини;

по-друге, актуального рівня розвитку дитини та її функціональних можливостей (слуху, зору, руху та ін.);

по-третє, можливості вибору засобу комунікації самою дитиною, з врахуванням її інтересів.

4. ПОРАДИ ФАХІВЦЯМ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Засоби АДК можуть допомогти батькам і фахівцям у вирішенні питання позитивного зрушення в мовленнєвому та комунікативному розвитку дитини.

Фахівці рекомендують вводити АДК у випадках, якщо дитина:

– не говорить і не може правильно попросити те, що їй необхідне;

- може говорити, звертатись, але її мовлення зрозуміле тільки батькам;
- говорить одним словом, але за рівнем розвитку і віком вона вже мала б говорити реченнями.

Поради фахівцям щодо розвитку навичок спілкування дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами за допомогою символів АДК

Вказівка:

- вказуйте на символи під час розмови, моделюючи, як це робити;
- необхідно оточити дитину символами і використовувати їх під час спілкування. У такий спосіб вона зможе дізнатися, що означають символи і чого можна досягти за їх допомогою;
- не потрібно вивчати символи, оскільки ви можете просто їх читати;
- не засмучуйтесь, якщо дитина не відразу почне включатися у процес. Їй потрібен час, щоб зрозуміти, що таке спілкування за допомогою символів;
- не примушуйте дитину, просто продовжуйте використовувати символи самостійно і показуйте їй, наскільки цікавим може бути спілкування.

Спостереження та коментарі:

- вказуючи особливо важливо коментувати щось, чим дитина займається;
- не поспішайте: дивіться, що робить дитина, і слідуйте за її «сигналами».

Наприклад, якщо дівчинка, граючи з лялькою, дивиться на коляску, можна сказати: «Ти хочеш коляску», вказуючи на символ «хочу», а потім піти і дати їй коляску.

Очікування:

- зробіть паузу після того, як ви щось сказали, і дайте дитині час, щоб включитися у розмову;

- за допомогою сигналів тіла подати дитині знак про те, що ви очікуєте на її відповідь. Наприклад, подивившись спочатку на неї, а потім на таблицю;

- чекати і не поспішати, оскільки дітям може знадобитися трохи більше часу, щоб зібратися з думками для відповіді;

- не хвилюйтеся, якщо дитина не приєднується відразу до розмови, продовжуйте говорити самі, використовуючи при цьому вказівку.

Розвиток мовлення з використанням вказівки:

- намагайтеся, щоб ваші пропозиції були короткими і простими;

- не вказуйте одночасно на багато символів;

- щоб допомогти дитині, яка починає використовувати символи, ви можете повторити те, що вона сказала, доповнивши іншим символом. Наприклад, якщо дитина вказує «ще» на таблиці гри в поїзд, щоб попросити інший поїзд, ви можете прокоментувати: «Ти хочеш ще потяг», вказавши «ще» та «потяг» – і потім дати потяг!

Реакція та відповідь на те, що дитина говорить:

- треба цінувати кожне повідомлення дитини та реагувати на нього;

- якщо одразу неможливо задовольнити потребу дитини, то важливо визнати, що дитина попросила, і пояснити, що це зараз неможливо зробити;

- намагайтеся не ігнорувати нічого, що повідомляється, навіть якщо це здається трохи дивним чи незручним.

Максимальний вплив:

- спробуйте ввести АДК у ситуацію, яка дає дитині реальний контроль над своєю грою чи соціальним оточенням. Вона повинна розуміти, що спілкування із застосуванням символів варте її зусиль;

- створити для дитини ситуацію успіху. У неї має бути багато позитивного досвіду з використання символів АДК;

- можливо змодельовати ситуацію, у якій АДК має максимальний вплив. Наприклад, дитина може використовувати

АДК, щоб повідомити своїм одноліткам, як правильно мити руки.

Підтвердження та похвала:

– говоріть дитині, на що ви реагуєте та чому. Опишіть, що вона робить, щоб дати їй зворотний зв'язок. Наприклад: «Ти підняла очі, щоб сказати так, – це те, що потрібно! Ходімо і візьмемо це»;

– показувати дитині, що ви помічаєте, що вона використовує символи, і ви цінуєте те, що вона робить;

– похваліть дитину. Наприклад: «Ти вказав на символ потяг! Чудово! Ось і потяг».

Розмова із собою.

Користуючись комунікативною таблицею або книгою, намагайтеся говорити вголос про те, що ви думаєте, коментувати свої думки та дії. Це допоможе дитині вчитися. Наприклад, ви кажете: «Мені вже вистачить пісень на сьогодні. Я показую «стоп», щоб сказати тобі, що настав час зупинитися». Або: «У тебе чудовий малюнок. Я вказую на «подобається», щоб сказати тобі, що мені подобається».

Позитивний настрій та впевненість:

– намагайтеся бути впевненими у системі АДК та уникайте негативних коментарів, оскільки діти можуть бути дуже чутливими до ваших поглядів та думок;

– моделюючи і використовуючи АДК самостійно, ви вже покажете людині, наскільки вона важлива.

Розширення навичок:

– якщо ви завершили заняття, можна описати, що ви робили разом, вказуючи на відповідні символи таблиці по ходу справи. Підбиття підсумків діяльності з використанням символів є корисною навичкою для навчання. Наприклад: «Спочатку ми одягли ляльку, потім ти поцілувала її, а потім ми погодували її сніданком. Це було весело»;

– заохочувати спілкування дитини за допомогою символів, ставлячи їй питання, уточнюючи, що вона мала на увазі, прохаючи розповісти докладніше.

УВАГА! Якщо в процесі використання АДК дитина:

– проявляє знервованість, агресію та/або аутоагресію, істеричні дії при застосуванні АДК, то слід замінити його на інший вид АДК;

– використовує АДК не за призначенням (наприклад, гризе, рве, малює на картках), то слід обрати один вид АДК і використовувати його впродовж тривалого часу в різних ситуаціях;

– не цікавиться комунікацією з оточуючими, то слід дібрати такий вид АДК, який зацікавить і замотивує її до спілкування.

Отже, про позитивну динаміку розвитку мовлення свідчить таке:

– у людини наявний інтерес до спілкування: вона слухає, дивиться в бік мовця, емоційно реагує на розмову;

– людина намагається висловити свою думку, бажання або намір рухом очей або рук, модуляцією голосу, жестами або вибором піктограм тощо;

– людина застосовує АДК для висловлювань у різних сферах життя [6, с. 20].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : Наказ МОН України від 12 січня 2021 року №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_povu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Голос безмовленнєвої дитини: посібник щодо формування мовленнєвої компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобами альтернативної комунікації / Шрамко Л. М., Куриленко І. М. та ін. Суми, 2018. 44 с.
3. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.
4. Пахомова Н. Г., Кононова М. М. Спеціальна психологія: навчальний посібник. Полтава, 2015. 359 с.
5. Соціальне підприємство «Диво Гра». URL: <http://www.dyvogra.com/uk/>
6. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Альтернативна і додаткова комунікація. Допоміжні технології: можливості для розвитку та спілкування. Київ, 2021. 32 с.

ДОДАТОК

Мамине свято

Свою

маму

я

здивую:

Гарні

квіти

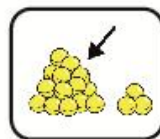
намалюю,

Щоб було

їх

так багато,

Бо сьогодні

її

свято.

Використано піктограми міжнародної системи символів альтернативної комунікації
The Picture Communication Symbols © 1981-2018 компанії Tobii Dynavox. Всі права захищені
по всьому світу. Використано з дозволу правовласника. Boardmaker® – торговий знак компанії Tobii Dynavox.

І ЖАЧОК

Ішов

лісом

їжачок,

За

плечима

рюкзачок.

Він

збира

грибочки,

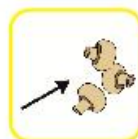
Насипає

в бочку,

Солить

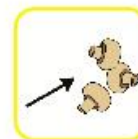
їх

на зиму

І ласує

ними.

Використано піктограми міжнародної системи символів альтернативної комунікації The Picture Communication Symbols © 1981-2018 компанії Tobii Dynavox. Всі права захищені по всьому світу. Використано з дозволу правеселасника. Boardmaker® – торговий знак компанії Tobii Dynavox. Соціальний видавничий проєкт «ДивоГра» - продукція для розвитку мовлення та навичок комунікації.

АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Методичні рекомендації для педагогів, вихователів, логопедів, психологів,
які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладу
дошкільної освіти

Укладачі:

О.О. Гребенюк, А.В. Турубарова

Редактор – Н.В. Руколянська

Комп'ютерна верстка та макет – П.В. Демченко

Підписано до друку 21.12.2021

Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк Riso.

Ум. друк. арк. 1,4.

Наклад 100 пр.

Видавництво комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Україна, 69017, м. Запоріжжя, вул. Наукового містечка, 59.
Свідоцтво: ДК №7031 від 27.12.2019 р.
E-mail: info@khnnra.zp.ua
Сайт: khnnra.edu.ua

Для записів